

alimara

REVISTA DE TREBALL SOCIAL
NÚMERO 49 / SEGONA ÈPOCA / JUNY 2002

Consell de
Mallorca

alimara

Núm. 49

Segona època, juny 2002

Edita: Consell de Mallorca
Departament de Serveis Socials
General Riera, 67
07010 Palma
Tel: (971) 76 07 62
Fax: (971) 76 10 29

Equip editor: Jaume Mateu Martí
Catalina Garcia Garí

Portada: Sense títol
Aleix F. Serra (8 anys)

Maquetació
i impressió: Esment, centre especial de treball d'AMADIP

Dipòsit legal: PM-128-1987

ISSN: 1778-2166

Els articles d'aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

EVOLUCIÓ DE LA NORMATIVA D'ESTRANGERIA (1985-2002)

Santiago Ramis Matas,
*Tècnic en relacions laborals
de la Secció d'Exclusió Social i Immigració
del Consell de Mallorca*

*Eh, tío,
Sí, nací negro,
crecí negro,
de joven era negro
y cuando muera seré negro.
Y tu?
Cuando naciste eras rosa,
al sol te pones rojo,
eres blanco cuando tienes miedo,
azul cuando tienes frío.
Amarillo cuando estás enfermo,
gris cuando estás cabreado,
rojo cuando estás avergonzado.
Y en febrero estás morado,
¿Tu me llamas a mi hombre de color?*

L'entrada en vigor de la Constitució de 1978 i la normalització democràtica, va coincidir amb l'inici de la consolidació d'Espanya com a país destinatari d'immigració. Les dades sociològiques apunten que ja hi havia colònies de migrants abans, però és a partir dels anys 80 quan passam de ser un país eminentment "emigrant" a ser un país "immigrant". Tanmateix, però i paradoxalment, un milió i mig d'espanyols són actualment a l'estranger.

La promulgació de la norma fonamental exigia la revisió de gran part de l'ordenament jurídic anterior, conjugat amb la necessitat d'adaptar el Dret a la nova realitat social.

Llei d'estrangeria de 1985

L'art. 13.1 de la Constitució Espanyola (CE) assenyala que els estrangers gaudiran a Espanya de les llibertats públiques garantides en el títol que les conté i en el termes establerts als Tractats i a la Llei.

En aplicació d'aquest precepte, el legislador espanyol va aprovar el 1985 la Llei Orgànica de Drets i Llibertats dels Estrangers a Espanya, coneguda com a "Llei d'estrangeria" i un any després el seu Reglament. Aquesta legislació va unificar una normativa dispersa i heterogènia fins llavors. No obstant, la seva aplicació pràctica fou qüestionada des de dos valors que els juristes consideren inherents: la seguretat jurídica i la justícia.

Quant a la seguretat jurídica, implica que la norma sigui coneguda, clara i precisa, i que el particular pugui mesurar les conseqüències dels seus actes, aspectes recollits de forma confusa i poc clara en l'evolució de la Llei d'estrangeria. N'és un exemple la nombrosa publicació de disposicions de caràcter "intern i reservat" que, en ocasions, rompien amb el principi de jerarquia normativa modificant la Llei o el Reglament. Una altre exemple de la manca de seguretat palesa a la normativa d'estrangeria era el continu ús dels conceptes jurídics indeterminats. Així, els permisos de residència podien denegar-se per diverses raons taxades o altres "de naturalesa anàloga".

La Llei del 1985 incorporava totes les característiques de les lleis restrictives que s'anaven implantant a l'Europa Occidental. Era una normativa de tipus policial, que centrava les seves prioritats en el tancament de fronteres a la immigració i en la lluita contra la immigració irregular. La integració social de l'immigrant no existia i tan sols es feia referència al reagrupament familiar.

Era un text temorenc i restrictiu. No protegia ni reconeixia els drets dels estrangers.

La Llei no solucionà la qüestió de la immigració i es quedà en un conjunt de mesures repressives i sancionadores per evitar l'establiment dels estrangers, oblidant-se dels grans principis i deixant que el treball en defensa de la igualtat quedàs en mans de voluntaris, ONG i en la programació de determinades corporacions locals. Aquesta és una constant que s'ha anat repetint amb els successius reglaments i lleis sobre la matèria.

El Reglament de 1986 va desenvolupar la Llei en el mateix sentit i només en concretava la seva aplicació.

La publicació de la Llei de 1985 va sorgir en un moment en què el nombre de persones extracomunitàries se situava en 99.625. Espanya ja havia rebut les directrius d'Europa sobre la necessitat de regular la seva posició de frontera sud de la Unió Europea per assolir la seva total integració a la Comunitat.

Però la immigració va continuar i aquells que entraven de forma irregular varen romandre en aquesta situació fins que sis anys després de l'entrada en vigor de la Llei calgué l'obertura d'un procés de regularització on es varen concedir 108.312 permisos. Cal dir, també, que la regularització, que col·loquialment es defineix com a automàtica, no es va incorporar fins a l'actual llei d'estrangeria.

En el mes de desembre de 1990, el Govern espanyol va remetre al Congrés dels Diputats un informe sobre la "situació dels estrangers a Espanya: línies bàsiques de la política espanyola d'estrangeria". Com a conseqüència d'aquest informe, el Congrés dels Diputats va aprovar el 9 d'abril de 1991 una Proposició no de Llei sobre la situació dels estrangers a Espanya en la que s'instava al Govern de l'Estat a posar en marxa determinades actuacions quant als estrangers residents a Espanya.

Gran part de les reformes que s'han produït aquest darrers anys tenen el seu origen en aquesta Proposició no de Llei. El Govern va adoptar mesures per donar compliment al disposat en la Proposició a través de mecanismes legals, com ara un procés de regularització el 1991, la modificació de la legislació d'asil i refugi, la creació de la comissió interministerial d'estrangeria, l'establiment d'un contingent de mà d'obra estrangera, el desenvolupament d'accions de promoció

social d'immigrants, l'aprovació del Pla per a la Integració Social dels Immigrants, etc.

El punt 4 de la Proposició es referia a l'adopció de mesures per completar el procés de regularització de l'any 1985. Les regularitzacions són procediments destinats a dotar de regularitat a aquells estrangers que es troben sense documentació legal i acrediten una sèrie de requisits.

Els processos de regularització s'han desenvolupat durant els anys 1985, 1991, 1996, 2000 i 2001.

1996: publicació del Reial Decret 155/96, de 2 de febrer, que aprovà el nou Reglament d'execució de la Llei Orgànica 7/1985.

La reforma del Reglament d'estrangeria és una de les fites més importants d'aquesta dècada. Hi havia moltes raons que aconsellaven la publicació d'una normativa legal adaptada a la nova realitat social.

Les raons que justificaven la reforma del Reglament d'execució de la Llei Orgànica 7/1985 varen ser:

- Els canvis produïts a Espanya des de 1986, destacant l'increment de la població estrangera resident a Espanya.
- Els compromisos internacionals subscrits que obligaren a adaptar l'ordenament jurídic espanyol al que disposaven les normes de caràcter internacional, especialment pel que fa al Tractat de la Unió Europea i al Conveni d'Aplicació de l'Acord de Schengen. I també l'adequació del Reglament a la Llei 30/1992, de 26 de novembre, sobre Règim Jurídic de les Administracions Públiques i del Procediment Administratiu Comú.
- Millorar l'estabilitat i seguretat jurídica dels treballadors estrangers com a requisit essencial per a la seva integració, d'acord amb les orientacions del Pla per la Integració Social dels Immigrants.

Quant a les novetats del Reglament 155/96, comparades amb l'anterior, en destaquen: l'establiment d'un nou sistema de visats; nous permisos de treball i residència; la creació de l'estatut de resident permanent; l'establiment d'un contingent de mà d'obra; la creació d'un document unificat per a tots els residents i la regulació d'un nou procediment sancionador.

El Reglament de 1996 modificava substancialment la Llei de 1985. Era un fet admès per tothom que calia una reforma en profunditat de la legislació que regulava la immigració a Espanya. Calia corregir els problemes de l'aplicació confusa, contradictòria i restrictiva. Encara contenia limitacions expressives en els drets fonamentals.

Les orientacions bàsiques del Reglament de 1996 varen ser:

- a. Valorar l'arrelament de l'estranger establint un sistema de permisos paral·lel a la seva integració. Apareix per primer cop a la nostra legislació el permís de treball i residència permanent, i es regula el reagrupament familiar (el gran oblidat de l'anterior normativa) encara que no arriba a configurar-se com a dret.
- b. Donar facilitats a l'administrat. Els terminis són més amplis i els requisits un poc més flexibles. Es redueix el marc de discrecionalitat

administrativa. Així, totes les resolucions administratives han de ser motivades, fins i tot els visats. D'altra banda, el règim sancionador comporta importants reformes, tot graduant les infraccions i tipificant les sancions.

La Llei Orgànica 4/2000, d'11 de gener, sobre Drets i Llibertats dels Estrangers a Espanya i la seva Integració Social.

El mes de desembre de 1999 es va aprovar la nova Llei sobre els Drets dels Estrangers a Espanya, la Llei Orgànica 4/2000, que derogava la Llei 7/1985. Amb ella, es pretenia donar sortida a les necessitats plantejades per la societat espanyola i facilitar l'estabilitat i la regularitat dels estrangers que es trobaven a Espanya, tot afavorint la seva integració i promoció social. L'anterior, no ho oblidem, era conseqüència del principi prointegrador que va inspirar la reforma legislativa des de l'inici.

La Llei 4/2000 va entrar en vigor l'1 de febrer d'aquest any. Reconeixia els drets i llibertats dels estrangers emparats per les seves garanties jurídiques que possibilitaven el control jurisdiccional dels actes administratius. Feia una descripció de les conductes discriminatòries contra els immigrants i establia les sancions oportunes per als responsables. Recollia, també, la integració personal i social dels estrangers, tant per a l'establiment del dret al reagrupament familiar, com el desenvolupament educatiu, professional i cultural adequats.

Es tractava d'una Llei capdavantera en el reconeixement de drets als irregulars, que veien garantida la seva assistència sanitària completa, l'educació obligatòria i no obligatòria, els seus drets d'associació, reunió i sindicació, i ajuts socials, entre d'altres. L'empadronament era l'únic requisit que se'ls exigia.

La postura de la Llei era clara quant a l'estabilitat i regularitat, adequant tres vies com a fórmules per eliminar la irregularitat administrativa:

- La prevista a la disposició transitòria primera de la Llei, el desenvolupament de la qual es va publicar en el Reial Decret 239/2000 de 18 de febrer, que estableix el procediment per a la regularització d'estrangers prevista.
- Mitjançant l'establiment de contingents anuals.
- Per la via de la regularització per arrelament prevista a l'art. 29.3, un dels aspectes més remarcables de la Llei (regularització automàtica). Permetia que aquells estrangers que es trobassin en situació irregular podien sol·licitar la regularització si acreditaven dos anys d'estada a Espanya, estiguessin empadronats i disposassin d'una oferta de feina.
- El quart principi de la Llei va ser consolidar l'estatut de resident permanent. Finalment, el règim sancionador qualificava i graduava les infraccions de forma diferent.

Va ser molt discutida i polèmica la causa argumentada pel Govern per modificar la Llei 4/2000: que no contemplava les conclusions del Consell d'Europa en la seva reunió de Tampere que, recordem-ho, basaven la construcció de la política migratòria europea sobre tres pilars bàsics:

- Dotació d'un estatut just per als nacionals de tercers països per eradicar la discriminació i la xenofòbia;

- Eradicació de la immigració il·legal i
- Col·laboració amb els països d'origen.

Segons l'oposició al Govern, la Llei 4/2000 (que va ser aprovada després d'un període de reflexió llarg i àmpliament discutida i consensuada) sí contemplava les recomanacions sorgides a la Cimera de Tampere i així ho manifestaren en el debat parlamentari; els motius per a la seva modificació eren uns altres.

La contrareforma de la Llei Orgànica 4/2000

La Llei Orgànica 4/2000 va ser aprovada sense el suport del Grup Parlamentari Popular i es va anunciar públicament la seva reforma gairebé en el mateix moment. Així, la seva vigència no arribà a l'any.

La modificació s'inicià amb un esborrany d'avantprojecte aprovat pel Govern dia 13 de juny de 2000 i dirigit al Congrés dels Diputats per a la seva discussió, que no tenia en compte l'opinió del Consell General del Poder Judicial ni les de certs grups polítics. L'aprovació definitiva es publica l'11 de setembre de 2000.

Del contingut de les esmenes a la totalitat presentades pels Grups parlamentaris en destacam tres afirmacions procedents del Grup Mixt: "... el projecte sembla més una Llei de control policial que no una Llei d'Integració"; "Entenem que el projecte redueix poder gaudir plenament els drets que emparen als estrangers"; "Estam davant d'una reforma que es pot qualificar de precipitada i obscura".

Tanmateix es varen rebutjar les esmenes a la totalitat que sol·licitaven la devolució de la Llei al Govern. La Comissió Constitucional es va reunir el 6 de novembre de 2000 acceptant alguna de les esmenes presentades. D'aquesta manera naixia la Llei Orgànica 8/2000, de 22 de desembre, sobre la reforma de la Llei Orgànica 4/2000, d'11 de gener, sobre Drets i Llibertats dels Estrangers a Espanya i la seva Integració Social que entrà en vigor el 23 de gener de 2001.

Eventual inconstitucionalitat de l'actual Llei d'Estrangeria (Llei 8/2000)

Sobre diversos preceptes de la Llei Orgànica 8/2000 s'han presentat nou recursos d'inconstitucionalitat promoguts pel Consell de la Junta d'Andalusia, la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, el Parlament de Navarra, el Consell de Govern del Principat d'Astúries, el Consell de Govern de la Junta d'Extremadura, la Diputació General d'Aragó, el Consell de Govern de la Junta de Comunitats de Castella-La Manxa, el Grup Parlamentari del PSOE en el Congrés i el Parlament Basc.

Desenvolupament del text legal

Amb l'entrada en vigor d'aquesta nova Llei d'estrangeria es fixaven dos objectius prioritaris: d'una banda, l'elaboració de normativa que desenvolupàs els organismes creats i modificats per la llei i implicats en temes migratoris per tal de consolidar una determinada política de immigració; i en segon terme, acabar amb els supòsits d'irregularitat administrativa d'alguns dels immigrants, concretament als que s'havia denegat la regularització per absència d'acreditació de la seva estada a territori espanyol abans de l'1 de juny de 1999.

Mesos després, el maig de 2001, s'obria l'opció d'aconseguir la residència temporal per arrelament. Per això, calia acreditar l'arribada a Espanya abans del 23 de gener de 2001 i la incorporació al mercat de treball; o, també, mantenir vincles familiars amb espanyols.

Orientacions generals i aspectes rellevants de la Llei Orgànica 8/2000

L'exposició de motius de la LO 8/2000 fa referència a les directrius generals que orienten la reforma introduïda. Es considera el fenomen de la immigració com a fet estructural que afecta Espanya com a país d'immigració i com a país de trànsit cap a altres Estats europeus. En segon lloc, es pretén un tractament global de la immigració.

La LO 8/2000 revisa completament l'articulat de la Llei 4/2000: només se'n conserven intactes 10 dels 63 articles anteriors. A més, s'incorporen vuit articles nous. A tall d'exemple, s'introdueixen canvis profunds en la regulació de les següents qüestions: dret al reagrupament familiar; visats; accés a la residència temporal; estudiants; permisos de treball per compte propi; expulsions, etc. S'introdueix un procediment preferent per a la tramitació dels expedients d'expulsió, noves obligacions i infraccions dels transportistes, i mesures addicionals contra els qui fomentin el tràfic il·legal de persones.

La reforma debilita el principi general d'equiparació entre els espanyols i els estrangers. La Llei 4/2000, a l'art 3.1, regulava explícitament el principi d'equiparació entre espanyols i estrangers de forma clara i decidida. Preveia el tractament de totes aquelles formes de discriminació que afectaven els estrangers i deixava establert, per al futur, que només per via de Llei Orgànica podrien introduir-se noves situacions de diferència.

El Tribunal Constitucional (sentència TC 95/2000, de 10 d'abril), divideix en tres blocs els drets dels estrangers:

- a) Els equiparables als espanyols, que pertanyen a la persona com a tal, imprescindibles per a la garantia de la dignitat humana (art. 10.1 CE).
- b) Impossibilitat dels estrangers a l'accés a altres drets, com els reconeguts a l'art. 23 de la CE, el qual assenyalava que els ciutadans tenen el dret de participar en els assumptes públics, directament o mitjançant representants, elegits lliurement en eleccions periòdiques per sufragi universal. S'ha de tenir en compte l'excepció de l'art. 13.2 de la CE: "Només els espanyols seran titulars dels drets reconeguts a l'art. 23, llevat que, atenent a criteris de reciprocitat, pugui establir-se per Tractat o Llei el dret de sufragi actiu i passiu a les eleccions municipals".

El contingut d'aquest article 13.2 va ser objecte de modificació arran del Tractat de Maastrich. Es tracta de la primera i única vegada que es produeix una reforma del text constitucional, reforma feta a través del procediment ordinari i sense que se celebràs cap referèndum, i que preveu el sufragi actiu i passiu en les eleccions municipals dels estrangers comunitaris.

- c) La tercera divisió que fa el Tribunal Constitucional es refereix als drets dels que en podran ser titulars en la mesura i condicions que s'esta-

bleixen en els tractats i lleis, sent admissible, en tal cas, que es fixin diferències quant als nacionals.

La Llei reformada atribueix el dret al reagrupament familiar a l'estranger que resideix regularment a Espanya, en comptes d'atribuir-lo als seus familiar. A més, el treballador haurà d'haver residit legalment a Espanya almenys un any abans de sol·licitar el reagrupament, i haurà de tenir permís per un any més, un allotjament adequat i mitjans de subsistència.

El dret de sufragi en les eleccions municipals es regula de manera més estricta. Dependrà de criteris de reciprocitat i els estrangers extracomunitaris residents i empadronats podran ser escoltats en els afers que els afectin, però no podran elegir els seus representants, cosa que preveia la Llei 4/2000.

El dret a l'educació infantil, contemplat en termes generals a l'anterior Llei, se substitueix per la garantia d'un nombre de places suficients per assegurar l'escolarització de la població que ho sol·liciti, i s'introdueix la possibilitat d'un ensenyament específic per a la integració dels immigrants d'acord amb la seva identitat cultural.

L'assistència jurídica gratuïta és limitada per als irregulars. Només es contempla en els procediments administratius i judicials que impliquin la denegació de l'entrada, l'expulsió i en procediments d'asil. Els regulars, però, hi tenen dret en tots els procediments, sempre que no tinguin recursos econòmics.

Sobre l'entrada a territori espanyol i la necessitat de visat, la Llei reformada introdueix modificacions que fan referència als convenis internacionals, particularment el de Schengen. També tracta d'orientar la concessió de visats d'acord amb les finalitats de la política exterior espanyola. Finalment, desapareix el termini màxim per a l'expedició de visat, establert a la Llei 4/2000 de tres mesos a partir del dia de la sol·licitud.

Sobre la regularització, la Llei preveu una via d'accés a la residència després d'un període d'estada irregular al país. Estableix que el termini sigui de cinc anys, matisant el reglament de la Llei reformada un segon termini de tres anys d'estada i disposar d'oferta ferma de treball per sol·licitar la regularització.

La Llei detalla dos procediments d'expulsió, preferent i general, i altres mesures cautelars per evitar la fugida dels estrangers que han d'abandonar el país. Les ordres d'expulsió es tramitaran de forma preferent quan l'estranger hagi participat en activitats contràries a la seguretat ciutadana o en el tràfic de persones, i dels que han incomplert les mesures de presentació periòdica o d'allunyament de fronteres específiques.

Per controlar l'entrada i el tràfic il·legal de persones es regulen entre les infraccions molt greus la del transport d'estrangers fins a territori espanyol sense haver comprovat la validesa dels visats i documents d'identitat. Les sancions als transportistes inclouen, a més de les multes, la immobilització del mitjà de transport utilitzat o la paralització de l'activitat.

El Reial Decret 864/2001, de 20 de juliol, aprova el Reglament d'Execució de la Llei Orgànica 4/2000, d'11 de gener, reformada per la Llei Orgànica 8/2000, de 22 de desembre, que concreta i desenvolupa les previsions de la Llei Orgànica.

Conclusions

Espanya passa, actualment, per una fase històrica de profunda democratització. Cal aprofitar el moment per posar en marxa una política d'immigració estable que hauria de contemplar tres enfocaments:

Primer: establir una estratègia audaç d'integració dels immigrants legalment establerts als qui s'haurien de reconèixer els suficients drets per assegurar la seva participació en la societat com a requisit indispensable per la integració.

Segon: control de fronteres i lluita contra les màfies.

Tercer: crear una veritable norma d'estrangeria que permeti regular amb èxit els diferents règims jurídics i situacions dels estrangers, i les pautes concretes per a la seva integració.

La teoria de l'evolució de qualsevol normativa significa regular segons la situació concreta del moment.

La legislació d'estrangeria ha de fer seus aspectes com la contractació de treballadors en el lloc d'origen, potenciant la figura dels consolats espanyols per tal que es converteixen en veritables agències de col·laboració. A la vegada, ha de permetre la regularització d'aquells que es troben a Espanya sense haver d'esperar el transcurs del termini de tres anys establert a la norma i ha de ser una veritable Llei que reguli relacions humanes. Els seus preceptes han de ser clars i bons d'entendre per a tots. En cas contrari, la realitat i el Dret aniran —com ara— per camins separats.

La immigració no és un problema polític, és més aviat un fenomen social que afecta l'evolució més íntima de la societat receptora. Per això, aquesta situació ha de ser explicada a la població per tal que es respectin els drets i deures dels nouvinguts. Tota la societat ha de fer un exercici de realisme i assumir com a seva l'existència d'una nova realitat sociològica.

No és acceptable admetre manifestacions irresponsables conduents a la confusió d'aquells que estableixen, per exemple, un paral·lelisme entre aturats i la presència d'immigrants (causa-efecte), quan moltes empreses han mantingut la seva activitat gràcies a la mà d'obra immigrant. Cal depurar les reflexions sobre el fenomen per no crear confusió i fer un discurs objectiu basat en la realitat del moment.

L'actual Llei d'Estrangeria no soluciona la immigració irregular. A aquest col·lectiu se li diu que quan portin tres anys a Espanya podran sol·licitar la regularització. Això fa que els estrangers en situació irregular siguin uns veritables exclosos socials degut a la negació de drets bàsics, com el del treball, el del reagrupament familiar, etc.

Cal adoptar solucions integrals per als irregulars. No podem posar pegats amb lleis de regularització concretes que serveixen per regularitzar els qui han arribat abans d'una data assenyalada quan n'arribaran més l'endemà. Cal regular amb eficàcia els fluxos migratoris i crear mecanismes decidits per regular l'entrada legal.

"L'efecte cridada" ha de servir perquè el Govern Central actuï. Fets concrets com el col·lapse de les oficines d'estrangers; el retard de fins a 14 mesos en el lliurament del permís de treball que permetrà l'inici de la relació laboral; la patent confusió del col·lectiu entorn a la Llei; la intensificació del treball de les màfies que trafiquen amb mà d'obra irregular que veuen com els seus ingressos

---

augmenten com més augmenten les dificultats d'entrada al país, ens demostren que és urgent la intervenció decidida i la posada en marxa de les mesures correctives adients.

Però això no és tot: també cal abolir els nombrosos conceptes jurídics indeterminats que sempre han format part de les lleis d'estrangeria espanyoles. Aspectes com "causes excepcionals", "arrelament al país per tal d'obtenir la residència", provoquen que la norma legal pugui ocasionar inseguretat jurídica a l'hora de fer valer un d'aquest conceptes indeterminats per aconseguir un determinat dret.

No podem permetre haver de treballar amb una Llei d'estrangeria que retorna a la Llei de 1985, caracteritzada per ser una norma de control i de tipus policial, doctrinalment considerada "norma de policia".

El diàleg al voltant de la legislació d'estrangeria —com a part fonamental del desenvolupament de la vida de l'immigrant— cal articular-lo des d'una visió europeïsta. Recordem que les directrius europees preveuen l'harmonització de les polítiques d'immigració i asil dels països membres fixant la data de l'any 2004 per tal de disposar d'una Llei d'estrangeria i immigració en el si de tota la Comunitat. El paper de la Unió Europea ha de ser decisiu en la regulació del fenomen migratori i ha de marcar nítidament el futur de la seva regulació.

El paper d'Europa és clau en la regulació de la immigració i ho ha de ser, també, en el tractament dels brots xenòfobs i de rebuig social contra la immigració que viuen de forma incipient països com França. Però també es clau el posicionament de la societat, en el seu conjunt, davant el fet migratori que vindrà definit pel missatge polític i el tractament global del fenomen.

BIBLIOGRAFIA

ACTIS, Walter; PRADA, Miguel Ángel de; PEREDA, Carlos; COLECTIVO IOE: *Inmigrantes, trabajadores, ciudadanos*. Universitat de València, 1999.

PAJARES, Miguel: *La inmigración en España*. Icaria, 1999.

PÉREZ-DÍAZ, Víctor; ÁLVAREZ-MIRANDA, Berta; GONZÁLEZ-ENRÍQUEZ, Carmen: *Espanya davant la immigració*. Fundació "La Caixa", Barcelona, 2001.

LLEI ORGÀNICA 7/1985, d'1 de juliol, sobre Drets i Llibertats dels Estrangers a Espanya.

REIAL DECRET 155/1996, de 2 de febrer, pel qual s'aprova el Reglament d'execució de la Llei Orgànica 7/1985.

LLEI ORGÀNICA 4/2000, d'11 de gener, sobre Drets i Llibertats dels Estrangers a Espanya i la seva Integració Social.

LLEI ORGÀNICA 8/2000, de 22 de desembre, de reforma de la Llei Orgànica 4/2000, d'11 de gener, sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social.

REIAL DECRET 864/2001, de 20 de juliol, pel qual s'aprova la Llei 4/2000, reformada per la Llei Orgànica 8/2000, de 22 de desembre.